

10 LAT INSTYTUTU PSYCHOLOGII UNIwersYTETU KAZIMIERZA WIELKIEGO

SZKIC DO HISTORII INSTYTUTU PSYCHOLOGII UNIwersYTETU KAZIMIERZA WIELKIEGO

Roman Ossowski

Instytut Psychologii
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz

Ad futuram rei memoriam

Instytut Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w 2006 roku obchodzi 10-lecie istnienia. W 1996 roku rozpoczęto w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej kształcenie na kierunku psychologia.

W artykule starano się ocalić od zapomnienia najważniejsze wydarzenia z rozwoju bydgoskiego ośrodka naukowo-badawczego i dydaktycznego. Było w tym okresie wiele pozytywnych osiągnięć naukowo-dydaktycznych, a jednocześnie wiele aspiracji i planów nie zostało zrealizowanych. Są one jednak stopniowo materializowane. Ogólny bilans jest pozytywny – uzyskanie praw doktoryzowania czy pozytywna akredytacja przez Państwową Komisję Akredytacyjną.

Artykuł przedstawia dokumentację historii bydgoskiej psychologii, a także opis jej stanu obecnego.

Historia

Początki działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej bydgoskiej psychologii sięgają roku 1969, gdy w ówczesnej Wyższej Szkole Nauczycielskiej powołanej Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1969 roku, stworzono w Zakładzie Pedagogiki czteroosobowy zespół psychologów pod kierunkiem mgr Henryka Kaji. W 1971 roku H. Kaja uzyskał w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego stopień doktora psychologii i wówczas utworzono Zakład Psychologii. Funkcję kierownika Zakładu Psychologii H. Kaja pełnił do 1981 roku, do przejścia na emeryturę.

Adres do korespondencji: Instytut Psychologii UKW, ul. Leopolda Staffa 1,
85-687 Bydgoszcz, e-mail: psyche@ukw.edu.pl

W latach 1971–1981 obok działalności dydaktycznej prowadzono badania dotyczące uczniów z trudnościami szkolnymi oraz wdrażano system opieki psychologicznej nad uczniami w szkołach podstawowych. Opieka psychologiczna dotyczyła stymulowania rozwoju intelektualnego i poradnictwa zawodowego. Dr H. Kaja był znawcą poradnictwa dydaktycznego, wychowawczego i preorientacji zawodowej. Z jego inicjatywy wdrożono do praktyki oświatowej wiele trafnych rozwiązań dotyczących diagnozy możliwości rozwojowych uczniów, form opieki nad uczniami z trudnościami reaktywnymi i zaniedbanymi środowiskowo oraz system orientacji zawodowej. Jego zasługą w latach 70. było wprowadzenie pedagogów szkolnych do placówek oświatowych. Niestety, w latach 80. ze względu na trudności finansowe oświaty idea pedagogów szkolnych nie uzyskała wsparcia władz oświatowych i stopniowo zamierała. W latach 70. pod kierunkiem doc. dra H. Kaji prowadzono na zlecenie Instytutu Badań nad Młodzieżą badania nt. *Orientacja szkolna i zawodowa*. Wyniki badań uzyskały wysokie uznanie zleceńodawcy.

Od roku akademickiego 1981/1982 Zakładem Psychologii kierował dr Roman Ossowski, który w 1983 roku na Wydziale Nauk Społecznych UAM uzyskał stopień doktora habilitowanego w zakresie psychologii.

Ważną rolę w rozwoju bydgoskiej psychologii odegrał Prof. Józef Rembowski pracujący w Zakładzie Psychologii w latach 1984–1991. Jego wiedza teoretyczna i doświadczenie jako dyrektora Instytutu Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego umożliwiły podjęcie badań dotyczących rodziny oraz wdrożenie do działalności Zakładu wielu interesujących metod psychologicznych.

W 1990 roku Zakład Psychologii przekształcono w Katedrę Psychologii. Ważnymi wydarzeniami w rozwoju Katedry było: zatrudnienie w 1991 roku doktora habilitowanego Henryka Gasiuła oraz uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia przez dr Barbarę Kaję w 1992 roku, a w 1993 roku przez dra Janusza Trempałę. Stanowiło to przełom w aspiracjach do kształcenia psychologów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy.

Od roku 1993 prowadzono w Katedrze Psychologii spory dotyczące utworzenia kierunku **psychologia**. Dotyczyły one następujących kwestii:

1. Czy w uczelni nieuniwersyteckiej można powołać kierunek psychologia?
2. Jaki powinien być profil kierunku – badania, dydaktyka, aplikacja?
3. Jakie są nasze zasoby i braki kadrowe oraz jaką przyjąć strategię umożliwiającą powołanie kierunku i zapewnienie jego rozwoju, zwłaszcza w aspekcie badań, dobrej jakości nauczania i unikatowej specjalizacji?

W wyniku dyskusji przyjęto następujące konstatacje do dalszej pracy nad uruchomieniem kierunku studiów:

1. Nazwa uczelni (szyld) nie może być podstawą do samoograniczenia. Kwestią podstawową jest rzeczywistość naukowo-dydaktyczna i wartościowa kadra naukowo-dydaktyczna.
2. Cechą wyróżniającą psychologię bydgoską powinien być profil rehabilitacyjny ze względu na lokalną infrastrukturę i zasoby kadrowe.
3. Celem zapewnienia należytego poziomu badań i kształcenia studentów, zwłaszcza w zakresie psychologii rehabilitacyjnej, powstała w wyniku porozumienia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy i Akademii Medycznej w Bydgoszczy komisja wspólna ds. utworzenia psychologii. Rada Wydziału Lekarskiego licząca 39 profesorów tytularnych i doktorów habilitowanych, poprzez Komisję wspólną dn. 18 listopada 1993 roku wskazała na cztery osoby, które będą uczestniczyły w kształceniu psychologów – prof. Janusz Rybakowski

(psychiatria), prof. Roman Mazur (neurologia), prof. Gerard Drewa (genetyka) i prof. Marian Sygit (medycyna społeczna). Niestety, względy formalne uniemożliwiły realizację kierunku międzyuczelnianego i wniosek o zgodę na utworzenie kierunku psychologia był autorstwa tylko Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Zasoby kadrowe Katedry Psychologii w 1993 roku stanowiło: 4 doktorów habilitowanych na stanowiskach profesorów, 2 profesorów na tzw. drugich etatach, 3 adiunktów, 6 asystentów i 6 wykładowców.

Formalny wniosek o utworzenie psychologii do Ministerstwa Edukacji Narodowej złożył Rektor WSP w Bydgoszczy dn. 30 listopada 1993 roku. Wniosek po wyrażeniu opinii przez 3 niezależnych ekspertów został przez Ministra oddalony (nie został odrzucony) z sugestią uwzględnienia opinii ekspertów. W piśmie Ministerstwa stwierdzono m.in.: „Generalna uwaga, to taka, że kierunek **psychologia** może być prowadzony przez uczelnię o uniwersyteckim zapleczu naukowym i kadrowym”. Poza tym recenzenci podkreślali oryginalność koncepcji kształcenia na nowo uruchamianym kierunku.

Uwagi ekspertów zostały przyjęte z szacunkiem w zakresie uwag do planu i programów kształcenia oraz komplementarności kadry. Trudno było podzielać poglądy dotyczące tzw. szyl-du. Wniosek o utworzenie psychologii został ponowiony w trybie uzupełnienia danych i z prośbą o jego rozpatrzenie na podstawie uchwały Senatu z dn. 24 października 1995 roku oraz opinii trzech ekspertów – prof. dra hab. Andrzeja Eliasza (Instytut Psychologii PAN), prof. dra hab. Adama Niemczyńskiego (UJ) i prof. dra hab. Ryszarda Stachowskiego (UAM).

Podstawą uchwały Senatu było m.in. wzmocnienie kadrowe w postaci zatrudnienia 2 psychologów na stanowiskach profesorów – dra hab. Edwarda Cwioka (1995) i dra Bassama Aouila (obcokrajowca – 1994), 4 adiunktów oraz 4 asystentów.

Ministerstwo Edukacji Narodowej pismem z dnia 29 grudnia 1995 roku zatwierdziło uchwałę Senatu o uruchomieniu 5-letnich studiów magisterskich na kierunku psychologia. Pierwsza rekrutacja odbyła się w roku akademickim 1996/1997 – przyjęto 35 osób w systemie studiów dziennych.

Celem lepszej koordynacji badań, dydaktyki i zarządzania katedrami z dniem 1 czerwca 1996 roku rozwiązano następujące katedry:

- **Katedrę Psychologii Klinicznej i Rehabilitacji** – dr hab. Roman Ossowski, prof. nadzw. WSP,
 - **Katedrę Psychologii Rozwoju Człowieka** – dr hab. Janusz Trempała, prof. nadzw. WSP,
 - **Katedrę Psychologii Wychowawczej** – dr hab. Barbara Kaja, prof. nadzw. WSP,
 - **Katedrę Rozwoju i Patologii Człowieka** – dr hab. Henryk Gasiul, prof. nadzw. WSP
- i powołano Instytut Psychologii z 6 zakładami. Nazwy zakładów zachowały brzmienie katedr, jak również zachowano dotychczasową obsadę kierowników. Powołano dwa nowe zakłady: Zakład Psychologii Zaburzeń Mowy i Komunikacji Interpersonalnej (kierownik: prof. dr hab. Bożydar Kaczmarek) oraz Zakład Psychologii Różnic Indywidualnych (kierownik: dr hab. Edward Cwiok, prof. nadzw. WSP).

Kierownictwo Instytutu Psychologii powierzono Romanowi Ossowskiemu, a na zastępcę powołano Janusza Trempałę.

Powołanie nowych kierunków stanowiło początek nowych wyzwań. Dotyczyły one: dopelnienia kadrowego, określenia strategicznych kierunków badań, zorganizowania biblioteki Instytutu, powołania specjalistycznych pracowni, zorganizowania praktyk psychologicznych, kształcenia zgodnie ze standardami studiów uniwersyteckich oraz uzyskania praw doktoryzowania.

Czynnikiem sprzyjającym rozwojowi psychologii było zatrudnienie w Instytucie Psychologii dra hab. n. med. Piotra Jaśkowskiego, któremu powierzono Zakład Psychofizjologii z dniem 1 października 1997 roku, a z dniem 1 stycznia 1998 roku prof. Kazimierza Obuchowskiego, który utworzył Zakład Psychologii Klinicznej. Podjęcie pracy przez prof. Kazimierza Obuchowskiego było bardzo istotnym wzbogaceniem koncepcji uprawiania psychologii, a zwłaszcza badań nad osobowością.

Z dniem 1 października 1999 roku zgodę na pracę w Instytucie wyraził prof. Stanisław Kowalik – twórca Zakładu Psychologii Społecznej. Jego dziełem była też nowa specjalność – stosowana psychologia społeczna, ciesząca się dużą popularnością wśród studentów.

Od dnia 1 stycznia 2000 roku Zakładem Psychologii Klinicznej kieruje prof. Małgorzata Kościelska. Jest ona twórczynią specjalności psychologia kliniczna oraz Akademickiego Centrum Pomocy Psychologicznej.

Profesor Kazimierz Obuchowski kierował Zakładem Psychologii Osobowości do przejścia na emeryturę w roku 2001. Na jego miejsce zatrudniono w 2004 roku dr. hab. Włodzimierza Zeidlera prof. UKW. Przyczynił się on do rozwoju nurtu badań nad psychologią niemiecką i popularyzacji historii psychologii od czasów Wilhelma Wundta.

Od roku 2004 w Instytucie pracuje także, na podstawie mianowania, prof. UKW dr Bogdan Pietrullewicz, profesor zwyczajny Uniwersytetu w Laval (Kanada). Posiada on poważne osiągnięcia w zakresie diagnostyki klinicznej i psychometrii.

Stan obecny (1.10.2005 rok)

Struktura organizacyjna

Od chwili powołania Instytutu Psychologii w Wyższej Szkole Pedagogicznej jego dyrektorem jest prof. dr hab. Roman Ossowski, a zastępcą prof. dr hab. Janusz Trempała (do 28.02.2003 roku). Od 1 marca 2003 roku funkcję zastępcy dyrektora powierzono dr Elżbiecie Kasprzak. Strukturę organizacyjną Instytutu tworzy obecnie sześć zakładów naukowych oraz:

- **Akademickie Centrum Pomocy Psychologicznej** (kierownik – prof. zw. dr hab. Małgorzata Kościelska), które świadczy usługi psychologiczne dla środowiska, w tym poradnictwo *on-line* (koordynator – dr Bassam Aouil, prof. UKW). W ramach działalności Centrum prowadzone są badania naukowe, a także praktyki studenckie;
- **Pracownia Psychoakustyki i Neurolingwistyki** (kierownik – dr hab. Edward Jacek Gorzelańczyk, prof. nadzw. UKW);
- **Pracownia Klinimetrii i Psychometrii Klinicznej** (kierownik – dr hab. Edward Jacek Gorzelańczyk, prof. nadzw. UKW);
- **Pracownia Testów Psychologicznych** (kierownik – dr Paweł Izdebski). Pracownia funkcjonuje od 1998 roku;
- **Biblioteka Psychologiczna** wraz z czytelnią (kierownik – kustosz mgr Urszula Siwek) dysponuje zbiorem około 12 000 woluminów książek oraz czasopism krajowych i zagranicznych. Połączona jest siecią z Biblioteką Główną Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (system biblioteczny HORIZON), umożliwiając dostęp do katalogu bibliotecznego OPAC oraz dostęp do wielodziejowych pełnotekstowych baz EBRASCO. Ponadto, w czytelnii Biblioteki

Psychologicznej dostępna jest baza Psychlit na CD-R. Biblioteka posiada dary ze Stanów Zjednoczonych, będące wkładem do międzynarodowego **Centrum Badań Psychologicznych im. Kurta Lewina** (*Kurt Lewin Center for Psychological Research*, dyrektor wykonawczy: Janusz Trempała).

W ostatnich latach zmieniał się również status uczelni. Z dniem 1 października 2000 roku Wyższa Szkoła Pedagogiczna została przekształcona w Akademię Bydgoską im. Kazimierza Wielkiego, a 1 września 2005 roku powołano Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Od tego momentu Instytut Psychologii funkcjonuje w strukturze Uniwersytetu.

W ramach Instytutu działają następujące zakłady naukowe:

1. Zakład Psychologii Ogólnej i Osobowości – kierownik: dr hab. Włodzisław Zeidler, prof. nadzw. UKW,
2. Zakład Psychologii Rozwoju Człowieka – kierownik: prof. dr hab. Janusz Trempała, prof. zw.,
3. Zakład Społecznej Psychologii Zdrowia, Rehabilitacji i Zarządzania – kierownik: prof. dr hab. Roman Ossowski, prof. zw.,
4. Zakład Psychologii Klinicznej – kierownik: prof. dr hab. Małgorzata Kościelska, prof. zw.,
5. Zakład Psychologii Wychowawczej – kierownik: prof. dr hab. Barbara Kaja, prof. zw.,
6. Zakład Neuropsychologii i Genetyki Behawioralnej – kierownik: dr hab. Edward Jacek Gozelańczyk, prof. nadzw. UKW.

Baza lokalowa

Instytut Psychologii w chwili jego powołania uzyskał lokalizację przy ulicy Leopolda Staffa 1 w budynku o powierzchni 900 m² z możliwością rozbudowy, której trzeci etap zakończono w 2002 roku. W ostatnim, czwartym etapie rozbudowy, planowane jest wybudowanie trzech sal audytoryjnych (na 300, 100 i 80 osób). Obecnie Instytut dysponuje pomieszczeniami administracyjnymi, dydaktycznymi, naukowymi i magazynowymi o łącznej powierzchni około 2500 m².

Część administracyjną tworzy zamknięty układ 4 pomieszczeń: gabinety dyrektorów, sekretariat i sala obrad Rady Instytutu.

Poza gabinetami kierowników zakładów, które są przystosowane do prowadzenia seminariów, Instytut dysponuje łącznie 11 salami dydaktycznymi: 2 sale wykładowe – duże (80–90 osób), 2 sale wykładowe – małe (50–60 osób); 5 sal ćwiczeniowych (30 osób); 3 sale seminaryjne (15 osób).

Pracownie naukowo-dydaktyczne dysponują warunkami lokalowymi, które odpowiadają aktualnym potrzebom. Pracownia Testów Psychologicznych zorganizowana jest w dwóch połączonych pomieszczeniach (magazyn i wypożyczalnia) o powierzchni łącznej około 35 m². Pracownia dysponuje specjalnie zorganizowanym do badań układem pomieszczeń o łącznej powierzchni około 90 m². Pracownia Internetowa dysponuje 14 stanowiskami komputerowymi i dwoma podręcznymi magazynami sprzętu o łącznej powierzchni około 100 m².

Siedziby zakładów naukowych mieszczą się w 22 pokojach. Samodzielni pracownicy nauki dysponują gabinetami. Wskaźnik powierzchni przypadającej na 1 pracownika w siedzibach zakładów wynosi powyżej 5 m².

Biblioteka Instytutu Psychologii posiada powierzchnię około 100 m². Część tej powierzchni zajmuje Czytelnia z 40 stanowiskami (wskaźnik liczby studentów dziennych i wieczorowych na 1 miejsce w czytelni: 11/1).

Jedno z pomieszczeń Instytutu (około 30 m²) przeznaczono na siedzibę studenckich organizacji. Pomieszczenie to przejął i zagospodarowuje Samorząd Studentów, Koła Naukowe, oddział bydgoski Polskiego Stowarzyszenia Studentów i Absolwentów Psychologii. W kompleksie budynków znajdują się ponadto pomieszczenia socjalne dla pracowników obsługi, magazyny oraz bar studencki.

Na terenie działki zajmowanej przez Instytut zlokalizowane są parkingi samochodowe i stojaki na rowery. Budynki Instytutu otacza bogaty w zieleń park należący do Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, w którym organizowane są imprezy plenerowe w ramach Dni Psychologa, a także uroczystości absolwotoryjne.

Cały kompleks Instytutu Psychologii jest przyjazny dla osób niepełnosprawnych i wyposażony w: windę, podjazdy, łączniki, przystosowane toalety itp. Budynki nie mają barier urbanistycznych i architektonicznych. W pełni odpowiadają standardom określonym w rezolucji ONZ Nr 37/52 z dnia 3 grudnia 1982 roku w sprawie Światowego Programu Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych.

Instytut posiada pełne wyposażenie wszystkich sal dydaktycznych w środki multimedialne: 10 rzutników pisma, 5 projektorów multimedialnych, 3 przenośne komputery, 3 kamery video, 7 magnetowidów, 5 monitorów zainstalowanych na stałe oraz 5 monitorów wolno stojących, posiada nagłośnienia 2 sal (w tym nagłośnienie bezprzewodowe) oraz ekran sterowany elektrycznie.

Warto podkreślić, że niektóre zajęcia z psychofizjologii, procesów poznawczych i psychometrii są realizowane w grupach laboratoryjnych z wykorzystaniem programów komputerowych, w tym specjalnie opracowanych dla potrzeb dydaktyki przez naszych pracowników.

Instytut dysponuje, poza Akademickim Centrum Pomocy Psychologicznej, dodatkowo 2 salami przedzielonymi szkłem weneckim (jednostronnego widzenia), w których prowadzone są zajęcia warsztatowe z diagnozy i interwencji psychologicznej, a także w ramach zajęć specjalizacyjnych (kursy obligatoryjne i fakultatywne). Pomieszczenia te poza celami dydaktycznymi wykorzystywane są również w badaniach naukowych wymagających obserwacji zachowania z zewnątrz. Funkcjonuje sala internetowa z 14 stanowiskami komputerowymi i dwoma podręcznymi magazynami sprzętu o łącznej powierzchni około 100 m².

Podsumowanie – rzeczywistość i plany

Troską Rady Naukowej Instytutu Psychologii jest harmonijny rozwój infrastruktury naukowo-dydaktycznej, kadry naukowej oraz badań naukowych, a także wysoki poziom kształcenia studentów w wymiarze naukowym, jak i zawodowym.

Czynnikiem sprzyjającym kształceniu na wysokim poziomie naukowo-zawodowym była ograniczona liczbowo rekrutacja na pierwszy rok studiów. W roku akademickim 1996/1997 przyjęto 35 osób, nieco więcej w latach następnych. Obecnie na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych studiuje łącznie 489 studentów (stan na 31. 12. 2005 roku).

Powstanie Instytutu Psychologii i kierunku psychologia było możliwe głównie dzięki prawidłowemu i szybkiemu rozwojowi kadry własnej. Obecnie obserwujemy zadowolający rozwój młodej kadry w zakresie uzyskiwania stopnia naukowego doktora psychologii (zob. Kronika). W najbliższej przyszłości spodziewamy się dalszego rozwoju naukowego adiunktów (zob. Kronika) w kierunku uzyskiwania stopnia doktora habilitowanego w zakresie psychologii.

Kształcenie studentów w Instytucie odbywa się w trzech specjalizacjach: psychologii zdrowia i rehabilitacji, psychologii klinicznej oraz psychologii wychowawczej.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że studenci psychologii w dużej części są aktywnymi uczestnikami ruchu wolontariackiego, w różnych organizacjach i stowarzyszeniach. Wolontariat sprzyja ich zatrudnieniu po ukończeniu studiów oraz jest cennym dopełnieniem ich kwalifikacji, zwłaszcza zawodowych.

Najbliższe plany Instytutu obejmują: a) uruchomienie nowych specjalności: neuropsychologii i psychologii zarządzania; b) kształcenie studentów z zagranicy; c) uczestnictwo w jeszcze większym zakresie w badaniach o charakterze międzynarodowym; d) dalszą rozbudowę infrastruktury dydaktycznej, m.in. dużej auli im. Kurta Lewina.

LITERATURA CYTOWANA

- X LAT Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy* (1979). Bydgoszcz: Wyd. WSP.
- Kronika Trzydziestolecia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy (1961–1999)* (1999). Bydgoszcz: Wyd. WSP.
- Kaja, H., Kuberska, K. (1977). Działalność psychologów bydgoskich. *Prace Wydziału Nauk Humanistycznych BTN, Seria A, 18*, 58–61.
- Kaja, H. (1997). *Materiały do historii Instytutu Psychologii* (rękopis z 30.04.1997 roku). Dokumentacja Instytutu Psychologii UKW.